

Läroplansteori och utbildningshistoria – ett försök att göra det komplicerade begripligt

Jonas Gustafsson
jonas.gustafsson@ped.su.se
www.jongus.se
29 januari 2008

Några politiskt gångbara förslag idag (2008)

- Ge ett ordningsomdöme i terminsbetygen.
- Ha en Läsa-skriva-räkna-garanti. Inget barn får lämna skolan utan tillräckliga kunskaper.
- Införa betyg från årskurs sex.
- Återinföra lägstadiet och lägstadieläraren.
- Ha obligatoriska nationella prov i läsning, räkning och skrivning från årskurs tre.
- Införa en lärlingsutbildning på gymnasiet för de mer praktiskt begåvade eleverna. Gymnasiet får därmed tre typer av utbildningar som avslutas med tre olika examina; studentexamen, yrkesexamen eller lärlingsexamen.
- Begränsa möjligheterna att läsa hobbykurser på gymnasiet.

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Föreläsningens poänger

- Läroplansteori som verktyg att förstå relationen mellan utbildning och det omgivande samhället – socialt, ekonomiskt och kulturellt
- Sega strukturer, lite förändring över tid
- Omfattande historiskt arv
- Skolan och förskolan utsätts för stort förändringstryck
- Konkurrerande intressen om skolans roll och funktion

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Pedagogikens tre nivåer enligt E. Durkheim

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Pedagogikens tre nivåer enligt E. Durkheim

Pedagogik som konst

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Pedagogikens tre nivåer enligt E. Durkheim

Pedagogik som konst
Praktisk teori

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Pedagogikens tre nivåer enligt E. Durkheim

Pedagogik som konst
Praktisk teori
Vetenskap om utbildning (science de l'éducation)

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Utbildning som ett samhälleligt fenomen

- Utbildning som social och kulturell reproduktion
- Utbildning som selektion och kvalificering
- Kodifiering av relationen barn/vuxna
- Utbildning som ett sätt att organisera världen

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Tre riktningar inom läroplansteori (eng. curriculum theory)

- Utbildningspolitisk
- Sociologisk
- Strukturell

Läroplan och utbildningsfilosofi

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Den utbildningspolitiska riktningen

- Statens styrning av utbildning
  - Hur organiseras utbildning
  - Statens avsikter och mål
  - Statens roll i utbildningen
- Relationen mellan olika agenter (formuleringsföretråde, uppdrag, uppföljning, sanktioner, styrning av lärarutbildning etc.)

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Den sociologiska riktningen

- Förh. produktion – reproduktion
- Förändringar i samhället och förändringar i maktrelationer som förklaring till skolans kriser och utveckling
- Utbildning som investering för individer och sociala grupper

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

The screenshot shows a news website interface. The main article is titled "Marcus är i minoritet bland tjejerna i klassen" and discusses gender inequality in schools. The sidebar contains several sections: "LEDIGA JOBB" with various job listings, "STUDENTLIV" with student-related news, and "Jobb och Karriär" with career advice. The website has a green header with navigation links and a search bar.

Den historisk/strukturella riktningen

- Hur har skilda kunskapsuppfattningar, läroplanskoder, vuxit fram sedan antiken till våra dagar?
- Hur förändras utbildningsinnehåll över tid som ett svar på förändrade sociala villkor och betingelser?

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några ideer om skolans uppgifter

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några ideer om skolans uppgifter

- Arbetslivet
- Allmänbildning
- Personlighetsutveckling
- Fostra demokratiska medborgare

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några skilda läroplanskonceptioner

- Intellektuell slipning
  - formalbildning,
klassisk bildning

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några skilda läroplanskonceptioner

- Intellektuell slipning
  - formalbildning, klassisk bildning
  - skolan som kloster
- Ett sätt att förbättra samhället
  - Utveckla individers förmåga att hantera
samhällsproblem

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Koder och arenor

- Kod
  - Källkod; chiffer; identifikationskod; regelsamling

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Koder och arenor

- Kod
  - Källkod; chiffer; identifikationskod; regelsamling
- Arena
  - Inhägnat eller avgränsat område för agerande eller uppträdande

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Skolans fem (?) perioder

- Antiken - ca 1820 (1840)
- Ca 1840 - ca 1900
- 1900 - 1945
- 1945 - 1970
- 1970 ff

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

I: Antiken - ca 1820 (1840)

- Skola och utbildning - av ett fåtal för ett fåtal
- Utbildning främst för statens behov

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några exempel på kyrkans inflytande i Sverige

- Klosterskolor (under medeltiden) - enkla skolor för fattiga barn
- Katedralskolor (1600-talet) - i stiftstäderna, förberedelse för högre teologiska studier
- Teologisk fakultet - prästutbildning
- Stark kyrklig kontroll av folkundervisningen sedan 1600-talet

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

II: Ca 1840 - 1900

- Folkundervisning institutionaliseras
- Folkskolestadga i Sverige fr. 1842
- Lärarutbildning börjar organiseras

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Innan den egentliga sångöfningen börjas, iakttages följande:
Undersökes hvilka av skolbarnen som ega anlag för sång. Denna undersökning sker på detta sätt, att läraren, som inlagit plats vid sångtaflan, framkallar ett barn i sänder, och låter det sjunga några af mellantonerna, t.e.x. 1,2,3,4,5. kan barnet någorlunda rent träffa dessa eller dylikt föresjungna toner, anses det ega sångröst.

[...]

Denna senare regel bör innefatta ett bestämt förbud för dem, som sakna sångröst, att försöka deltaga i sång, hvilket förbud med största stränghet bör tillämpas, ty hvad är odrägligare, än att höra en melodi accompanjerad af dessa brutala, omusikaliska ljud, hvilka kunna i synnerhet vid den allmänna gudstjänsten kunna tyvärr vara ganska talrika.

CP Hultstedt, 1851: *Sånglära för folkskolor*

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

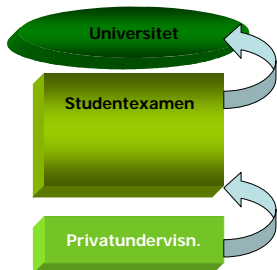

Parallelskolesystemet sent 1800-tal

Folkskola

Lärdomsskola

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Parallelskolesystemet sent 1800-tal

- **Folkundervisning - folkskola**
- Läsnig, räkning, skrivning
- Kristendom, kyrkosång, hembygds-kunskap
- Moralisk fostran
- **Läroverk**
- Latin
- Realia
- Moderna språk
- Matematik
- Musik
- Studentexamen
- Formalbildning

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Skilda världar?

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Koder för stoffurval

- **Collection code**
- **Integrative code**

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Koder för stoffurval

- **Collection code**
- **Integrative code**
- Separerade ämnen
- Akademiska discipliner
- Hög autonomi
- Lärarna behöver inte samarbeta

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Koder för stoffurval

- **Collection code**
- **Integrative code**
- Separerade ämnen
- Akademiska discipliner
- Hög autonomi
- Lärarna behöver inte samarbeta
- Tematiska studier, definierade utifrån problem eller lärarlag
- Lägre autonomi, starkare pedagogisk ledning

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Grundskolan – drömmen om en skola för alla

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

1945 - 1970

- Utbildningsexplosion
- "Sputnikeffekten" 1956
- Enhetskola - grundskolan - införs
- Stark koppling till arbetsmarknadens behov
- Den amerikanska progressivismen

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Pedagogisk progressivism Swedish style (ca 1940-1990)

- Individualisering
- Nyttä
- Vetenskaplig grund - psykologi
- Den moderna utvecklingspsykologin (Piaget)
i.o.m. Barnstugeutredningen 1968
- Demokratiska värden

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några av Bernsteins begrepp

- Klassifikation – en företeelses gränser
  - Relationen lärare/elev
  - Ett ämnes avgränsning
- Inramning – tidsanpassning, organisation
  - Stark inramning ger eleven mindre utrymme
  - "ägandet och fördelningen av makt är länkat till klassifikationen"

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

1970 - ff

- Krympande offentlig ekonomi
- Energikrisen 1973
- Diskussion om tillväxtens gränser

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Den sv. skolan på 1980-talet

- Stark central styrning
- Omfattande regelverk
- Insikt att den centralstyrda skolan inte motsvarade förväntningarna
- Arbetsmarknadens snabba förändring
- Kontinuerliga utbildnings- och fortbildningsbehov

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

1990 - ff

- Från regelstyrning till mål-resultatstyrning
- Decentralisering
- Ökat intresse för friskolor
- Ökat inflytande för föräldrar och elever (kundorientering?)
- Utbildningsmarknad
- Livslångt lärande

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

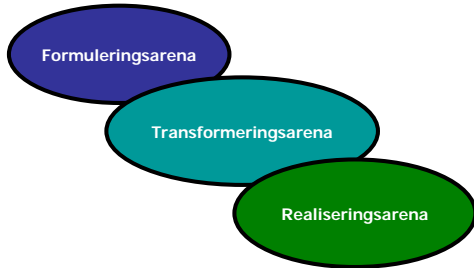

Styrningsarenor

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Klassisk kod	Realistisk	Moralisk	Rationell
Kunskap är insikt i de givna (gudomligt inspirerade) historiska sanningarna	Kunskap är insikt om naturlagar och den naturliga ordningen. Naturen som ordnande princip	Kunskap är övertagande av och respekt för de regler som gäller i samhället	Kunskap är en aktiv process, erövring av egen förståelse
Kunskap vinnes genom studier av klassiska texter	Systematiska undersökningar av naturens ordning, som leder till förståelse för naturlagar och andra principer	Genom tilläggnan av moraliskt lämpliga studier och verksamheter	Genom egen verksamhet som syftar till att lösa problem
Trivium – de ämnen som slipar insiktsförmågan	Naturvetenskap	Läsning, skrivning, hembbyggdskunskap, sång	Nytta – de ämnen/områden som motsvarar identifierade behov
Läroverk	Läroverk, realskola	Folkskola	Grundskola

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Läroplansteori...

- Handlar alltså om den politiska nivån – hur utbildningspolitik formuleras och utövas
- Handlar om den didaktiska nivån – hur undervisning bedrivs, innehåll väljs ut och organiseras etc.
- Handlar om **relationen** mellan dessa nivåer

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Några utmaningar

- Digitalisering av information
- Nya kunskapsområden och yrken
- Nya karriär- och utbildningsvägar
- Ska skolan stå för gemensamma värden – samtidigt som segregeringen tenderar att öka?

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Tack för mig!

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen

Stockholms
universitet

Jonas Gustafsson, Pedagogiska Institutionen
